

NKUBAP.00.10.AR.14.02

**HERAION TEIKHOS ANTİK KENTİ (TEKİRDAĞ) KALE KAPISI RÖLÖVE ve
YAYIN PROJESİ**

Yürütücü: Yrd. Doç. Dr. Rıza Haluk SÖNER

2016

**T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
ARKEOLOJİ BÖLÜMÜ**

**HERAİON TEİKHOS ANTİK KENTİ (TEKİRDAĞ) KALE KAPISI RÖLÖVE ve
YAYIN PROJESİ**

Rıza Haluk SÖNER

KLASİK ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

**TEKİRDAĞ 2016
Her hakkı saklıdır.**

ÖNSÖZ

Antik Thrakia bölgesinin doğu bölümünü oluşturan Doğu Trakya'da çok sayıda Trak kentinin tespit ve tescilleri gerçekleştirilmiş olsa da bu kentler ve yerleşmeler içinde planlı arkeolojik çalışmalar sadece Tekirdağ il sınırları içinde İstanbul-Tekirdağ karayolu üzerinde ve Marmara Denizi kıyılarında yer alan Heraion Teikhos Antik Kenti'nde gerçekleştirilmektedir.

Kent içinde, gerek mimari gerekse buluntu sayıları ve bunların nitelikleri bakımından en önemli kazı alanlarının başında gelen Akropol Alanı Kuzey Kapısı'nın mimarisinin analogik biçimde incelenip yayına hazırlık aşamalarının gerçekleştirilmesi ve önümüzdeki kazı dönemlerinden gelmesi beklenen yeni bilgiler ışığında yapılacak yayınlar için sağlam bir alt yapı oluşturulması projenin öncelikli amacıdır. Bu sayede söz konusu yapının konservasyon ve restitüsyonuna yönelik projelerin hazırlanması için gerekli olan plan alt yapısının, yapının geçmiş olduğu kronolojik safhalarda dikkate alınarak hazırlanması amacı gerçekleştirilmiştir.

Doğu Trakya sınırları içinde bir Trak savunma yapısı yapı evrelerine göre ilk defa incelenmiş ve bilgisayar ortamında üç boyutlu görüntüsü hazırlanmıştır. Bir Doğu Trakya Akropolis kale kapı örneğinin Trak Arkeolojisi'ne kazandırılmış olması ileride bu konu da çalışacak bilim adamlarının yapacakları araştırmalarda söz konusu kale kapısını yapacakları bilimsel karşılaştırmalarda kullanmaları sonucunu doğuracaktır.

Bu araştırma, Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından **NKUBAP.00.10.AR.14.02** No'lu proje olarak desteklenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmayı yapmamı öneren ve çalıőmam sırasında desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Neşe Atik'e teőekkürü borç bilirim.

Yrd. Doç Dr. Rıza Haluk SÖNER

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
Teşekkür.....	ii
İçindekiler.....	iii
Levhalar Listesi.....	iv
Özet.....	v
Abstract.....	vi
Giriş.....	1
Projenin Amacı	1
Projenin Uygulanacağı Alan.....	1
Projenin Evreleri.....	2
Uygulanan Yöntem	2
Antik Kent.....	3
Çalışmaların Tarihçesi.....	3
Yapılar.....	3
Heraion Teikos kenti Kale Kapısı.....	8
Bulgular Tartışma ve Sonuç.....	14
Kaynakça.....	22

LEVHALAR LİSTESİ

Lev. 1 Heraion Teikhos Antik Kenti Uydu Fotoğrafı (Google Earth Programı'ndan Ayrıntı).....	Sf. 2
Lev. 2 Heraion Teikhos. Genel Plan.....	Sf. 4
Lev. 3 Heraion Teikhos. "Kült ve Sağlık Merkezi". Genel Plan.....	Sf. 6
Lev.4 Heraion Teikhos. "Hera/Kybele Kutsal Alanı ve Tapınak". Genel Plan....	Sf. 7
Lev.5 Heraion Teikhos. "Kale Kapısı". Genel Plan.....	Sf. 9
Lev.6 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. Genel Plan. Dönemler.....	Sf. 10
Lev. 7 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. İ.Ö. 6. yy.....	Sf. 11
Lev. 8 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. İ.Ö. 4-2. Yy eklemeleri.....	Sf. 12
Lev. 9 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. İ.S. 3. Yy. eklemeleri.....	Sf. 13
Lev. 10. EMPORION PISTIROS. Adjiyska Vodenitsa'daki kazı bölgesi. Doğu Girişi Savunma Duvarları ve Doğu-Batı yolu. Bouzek <i>et al.</i> , 2007'den sonra.....	Sf. 16
Lev. 11. EMPORION PISTIROS– Kazılmış Alanlar (A, C) Savunma duvarları (A, B), Doğu Kapısı ve yol (C), Yerleşmenin içinde Doğu Kapısı'ndan hemen sonra yer alan (No 1) ev ve yol (D). Bouzek <i>et al.</i> , 2007'den sonra.....	Sf. 17
Lev. 12. Kale Kapısı'nın planı (Kolarova 1996: 36).....	Sf. 18
Lev.13 Kapı Planı a-Yatay Plan b- Doğu'dan Görünüş (Kolarova 1996: 37)....	Sf. 20
Lev. 14 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. Güneybatıdan Kuzeydoğuya Sit içinden bakış.....	Sf. 21

ÖZET

HERAION TEIKHOS ANTİK KENTİ (TEKİRDAĞ) KALE KAPISI RÖLÖVE ve YAYIN PROJESİ

Rıza Haluk Söner

Namık Kemal Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı

Tekirdağ il sınırları içinde İstanbul-Tekirdağ karayolu üzerinde ve Marmara Denizi kıyılarında yer alan ve bir liman kenti olan Heraion Teikhos Antik Kenti Türkiye’de kazılan tek Trak kenti olması bakımından son derece önemlidir. Son yıllarda; burada yapılan arkeolojik çalışmaların ortaya koyduğu bilimsel veriler ışığında, antik kentin İ.Ö. III. Binden İ.S.XIII. yy’a kadar iskan gördüğü anlaşılmakta olup en parlak devirlerini de İ.Ö.V.- i.S. I. yüzyıllarda yaşadığı ortaya çıkmıştır. Kent içinde, gerek mimari gerekse buluntu sayıları ve bunların nitelikleri bakımından en önemli kazı alanlarının başında gelen Akropol Alanı Kuzey Kapısı’nın (Kale Kapısı) Antik kentin en önemli yapılarından birisi olan kale kapısı 2000 yılı içinde kazılmaya başlanmıştır. Yapıda İ.Ö. VI. yy’dan İ.S.III. yy’a kadar olan dönemi kapsayan değişik inşa evreleri saptanmıştır. Bu projenin konusunu oluşturan kale yapısına ait bu evreler; ulusal ve uluslararası literatürden elde edilen veriler ışığında incelenerek benzer örneklerle karşılaştırılacaktır. Arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan yapının mimari evrelerini gösteren çizimler ileride yapılması planlanan restorasyon çalışmalarında baz olarak alınması için ait oldukları dönemlere göre sınıflandırılarak proje sonucunda 3D (üç boyutlu) örnek çizimler verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Trakya Arkeolojisi, Heraion Teikhos, Rölöve, 3D, Pístiros

ABSTRACT

HERAION TEICHOS ANCIENT CITY (TEKİRDAĞ) FORTRESS GATE SURVEYING AND PUBLICATION PROJECT

Rıza Haluk SÖNER

Namık Kemal University
Science-Literature Faculty
Department of Classical Archaeology

Heraion Teichos ancient city on İstanbul-Tekirdağ highway, situated on the banks of the Marmara Sea in Tekirdağ Province, is extremely important since it is the only Thracian city excavated in Turkey. In recent years, scientific data revealed by archaeological excavations prove that the city has been inhabited from third millenium B.C.E. to XIII century. Century A.D. The city lived its most brilliant periods from 5th century B.C.. to 1st century A.D. One of the most important building of the Heraion Teichos was the so called Acropolis Gate Which excavation started in 2000 determinated different construction phases from 6th B.C. until the 3rd Century A.D. These construction phases are the subject of study of this Project, they will be examined in the light of similar national and international sources. The designs of the gate made during the archaeological excavations will be classified under the chronological phases to which they belong; they will establish a solid base for restoration activities that will be done in the future. The sample of 3 D designs will be given at the end of the Project.

Keywords: Thracian Archaeology, Heraion Teichos, Surveying, 3D, Pístiros

HERAION TEIKHOS ANTİK KENTİ (TEKİRDAĞ) KALE KAPISI RÖLÖVE ve YAYIN PROJESİ

Giriş

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan Doğu Trakya Bölgesi; Trak Boyları içinde en önemlilerinden biri olan Odrysi ve onların kurduğu Krallığın kapladığı topraklar olması sebebiyle Antik Trakya Sanatı ve Arkeolojisi için en önemli bölgelerden biridir. Her ne kadar; Antik Thrakia bölgesinin doğu bölümünü oluşturan Doğu Trakya'da; çok sayıda Trak kentinin tespit ve tescilleri çeşitli yüzey araştırmaları ve sporadik buluntular sayesinde gerçekleştirilmiştir. Bu antik kentler ve yerleşmeler içinde planlı arkeolojik çalışmalar sadece İstanbul-Tekirdağ karayolunun Tekirdağ il sınırları içinde yer alan kısmı üzerinde ve Marmara Denizi kıyılarında yer alan Heraion Teikhos Antik Kenti'nde gerçekleştirilmektedir.

Projenin Amacı

Heraion Teikhos; bir liman kenti olmasının yanı sıra, Türkiye'de kazılan tek Trak kenti olma özelliğini göstermesi bakımından son derece önemlidir. Bu sebeple burada bulunan yapılar üzerinde yapılacak çalışmaların Doğu Trakya Arkeolojisi'ne özellikle mimarlık alanında katkı yapacağına inanıldığı için bu proje üzerinde çalışılmaya karar verilmiştir.

Projenin amacı; kent içinde, gerek mimari gerekse buluntu sayıları ve bunların nitelikleri bakımından en önemli kazı alanlarının başında gelen Akropol Alanı Kuzey Kapısı'nın mimarisinin analogik biçimde incelenip yayına hazırlanmasıdır. Bu sayede söz konusu yapının konservasyon ve restitüsyonuna yönelik projelerin hazırlanması için gerekli olan plan alt yapısının oluşturulması amacı güdülmüştür.

Projenin Uygulanacağı Alan

Proje; Heraion Teikhos Antik Kenti'nde gerçekleştirilen kazılar içinde 2000, 2001 ve 2004 yılları Akropolis Kale Kapısı'nı kapsamaktadır.

Heraion Teikhos Antik Kenti, Tekirdağ'a 17 km. uzaklıkta bulunan Karaevlialtı mevkiinde bulunmakta olup antik kent İstanbul-Tekirdağ karayolu tarafından ikiye bölünen bir alan üzerinde yer almaktadır. Deniz kıyısında yer alan kentin antik limanı ve bu limanın yer aldığı körfez, Çitlembik deresi tarafından getirilen aluviyal toprak ile dolmuştur. Bu körfezin etrafında olasılıkla da şimdi yıkıntı olarak durmakta olan Yağ Fabrikası'nın olduğu alanda şehrin gümrük binalarının olduğu kentin hafiri tarafından belirtilmektedir (Atik 2006: 20)(Lev. 1).

Lev. 1. Heraion Teikhos Antik Kenti Uydu Fotoğrafı (Google Earth Programı'ndan Ayrıntı)

Projenin Evreleri ve Uygulanan Yöntem

Proje beş aşamalı olarak planlanmış ve ön görülen çalışmalar tamamlanmıştır.

Projenin ortaya çıkmasına yol açan soru 'Akropol Kale Kapısı'nın yapım evreleri, bu evrelerin ortaya konduğu dönemlerdeki tarihsel olayların yapıya etkileri, yapıyla analogik biçimde verilecek örnekler, karşılaştırmalar ve inşa teknikleriyle malzemenin' ne olduğuydu. Bu sorulara cevap alınabilmesi için aşağıda verilen işlemler yapılmıştır.

İlk aşamada Autocad bilgisayar çizim programı aracılığıyla; kazı sırasında ölçüm araçlarıyla gerçekleştirilmiş olan 'Nokta Bulut'unun ve ham ölçüm verilerinin de değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu işlem sonrasında yapının mevcut durumunu gösteren plan ve görünüş yine Autocad programı aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Yapının çizimleri üzerinde plan ve görünüş çalışmaları yapıp bundan sonraki arkeolojik kazılarda bulunacak yeni veriler ışığında yapılacak rölöve çalışmaları için temel hazırlanmış bulunmaktadır. Aynı şekilde kazı günlükleri üzerinde de çalışma yapılmış kazılarda üst yapı malzemelerinin ne olabileceği saptanmıştır.

Trakya ve Balkanlarda diğer örneklerle karşılaştırmanın yapılması amacı güden literatür çalışmasının ve bununla ilgili araştırmanın yapılması amacıyla Kütüphane çalışması yapılmıştır.

Kapının Restitüsyon önerisi gerçekleştirilmiştir. Bu yine bilgisayar aracılığıyla görsel ortamda gerçekleştirilecektir. Yapının, projenin ilk aşamasında

gerçekleştirilmiş olan plan ve görünüş çalışmaları yapının kazı çalışmalarından gelen veriler ışığında bugüne kadar yapılmış tüm yorumlar dikkate alınıp tekrar yorumlayarak, diğer örneklerle karşılaştırarak, yapının dönemlerine uygun ön restitüsyon çalışması 'autocad' programı aracılığıyla hazırlanmıştır.

Yapının 3D (boyutlu) olarak bilgisayar ortamında VTK programı kullanılarak gelecek kazı dönemlerinde ortaya çıkacak yeni verilerin de işlenmesine olanak verecek biçimde ayağa kaldırılmıştır.

Antik Kent

Son yıllarda yapılan arkeolojik çalışmaların ortaya koyduğu bilimsel veriler ışığında, antik kentin İ.Ö. III. binden İ.S.12. yy'a kadar iskân gördüğü anlaşılmaktadır (Atik 2016, 46). Kazıların başlamasından önce yörede bulunarak Tekirdağ Müzesi'ne getirilen Hellenistik ve Roma Dönemi mezar stelleri ve Makedonya Kralı II. Filip'e ait iki adet altın sikkeden kentin en parlak devirlerini de İ.Ö.V.- İ.S. I. yüzyıllarda yaşadığı anlaşılmaktadır (Atik-Işın 2006: 53) (Lev. 2).

Çalışmaların Tarihçesi

Heraion Teikhos Antik Kenti'nin lokasyonu konusunda tartışmalar Bölge ilk olarak Z. Taşlıkılıoğlu tarafından Trakya'da Epigrafya Araştırmaları sırasında incelenmiştir. Taşlıkılıoğlu, bölgede yüzey araştırmaları yürütmüş; seramik parçalarıyla bazı mimari kalıntılara rastlamış ve söz konusu araştırmaları iki cilt halinde toplamıştır. Bu çalışmaların ilk cildinde Z. Taşlıkılıoğlu burada 1959 yılında yol inşaatı sırasında bulunan bir mezar stelinin üzerindeki bir şahıs ismine dayanarak Mocasura'yı Karaevlialtı'nda lokalize etmiştir (Taşlıkılıoğlu 1961: 1; Sayar 1990, 214). Heraion Teikhos Antik Kenti'nin olduğu alan olan Karaevli Köyü Plajı (Karaevlialtı Bölgesi) kendisi tarafından tekrar antik MOKAPORA-MOCASURA kenti olarak lokalize edilmektedir (Taşlıkılıoğlu 1971: 93).

V. Sevin tarafından 1980-81 yıllarında Kuzey Marmara kıyı şeridinde araştırma yapılmış ve alandan da seramik parçaları toplanmıştır (Sevin 1987). Sevin Heraion Teikhos Antik Kenti'ni, Yeniçiftlik sahilinde Altıntarla mevkiinde lokalize etmektedir (Sevin 1987: 549-552).

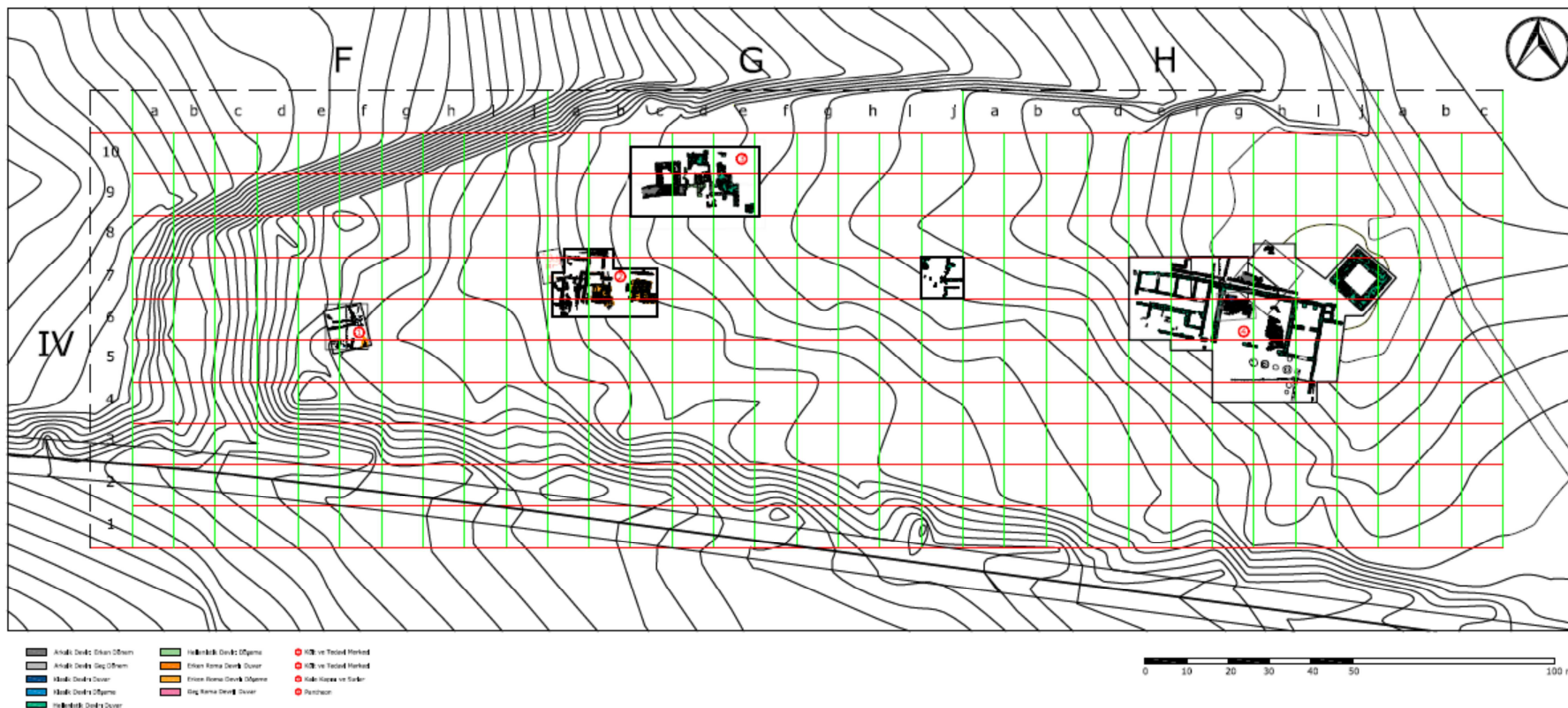
M. Özdoğan'ın bölgede yaptığı yüzey araştırmalarında ise Klasik Dönem'e ait seramikler toplanmıştır.

2000 yılında Tekirdağ/Karaevlialtı Mevkii'nde, tarla olarak kullanılan bir arazide Prof. Dr. Neşe Atik tarafından Tekirdağ Müze Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde başlatılmış olup, halen Prof. Dr. Neşe Atik tarafından devam ettirilmektedir (bkz. Kaynakça).

Yapılar

2000-2014 yılları arasında yapılan kazılarda, bu projenin konusu olan Kale Kapısı'nın yanı sıra Akropolis tepesinin kuzeybatı bölümünde yer alan "Kült ve Sağlık Merkezi" de ortaya çıkarılmıştır. Yanları açık iki avlu ve bunların çevresine inşa edilmiş düz çatıya sahip yapı grubunun ortaya çıkarılan duvarları içinde daha önceki evrelere ait mezar stelleri ve mimari parçaların kullanıldığı gözlemlenmiştir. Kazılarda

HERAION TEIKHOS AKROPOLÜ

Lev. 2 Heraion Teikhos. Genel Plan.

ele geçen buluntulardan yapının İ.Ö. I ve İ.S. I. yy. arasında özellikle de Trak Kralı Rhoimatalkes I (İ.Ö. 12 - İ.S. 12) Dönemi'nde kullanıldığı saptanmıştır. Burada ele geçen buluntular içinde özellikle ilaç yapımında kullanılan Murex Brandaris (Dikenli Deniz Salyangozu) kabuklarının eritilmesi için kullanılan tandır biçiminde fırınlar özel bir yer tutar. Bu alanda kurşundan, demirden, tunçtan ve kemikten yapılmış tıp aletlerinin yanı sıra ilaç yapımında kullanılan kaplar ve ölçü aletleri de ele geçirilmiştir. Yapı ayakta olduğu müddet zarfında yöresi için çok önemli bir şifa merkezi olmalıydı.

Belki de Akropolis Tepesi'nin bu dönem içindeki işlevi sadece sağlık alanıyla sınırlıydı (Atik 2006: 65)(Lev. 3).

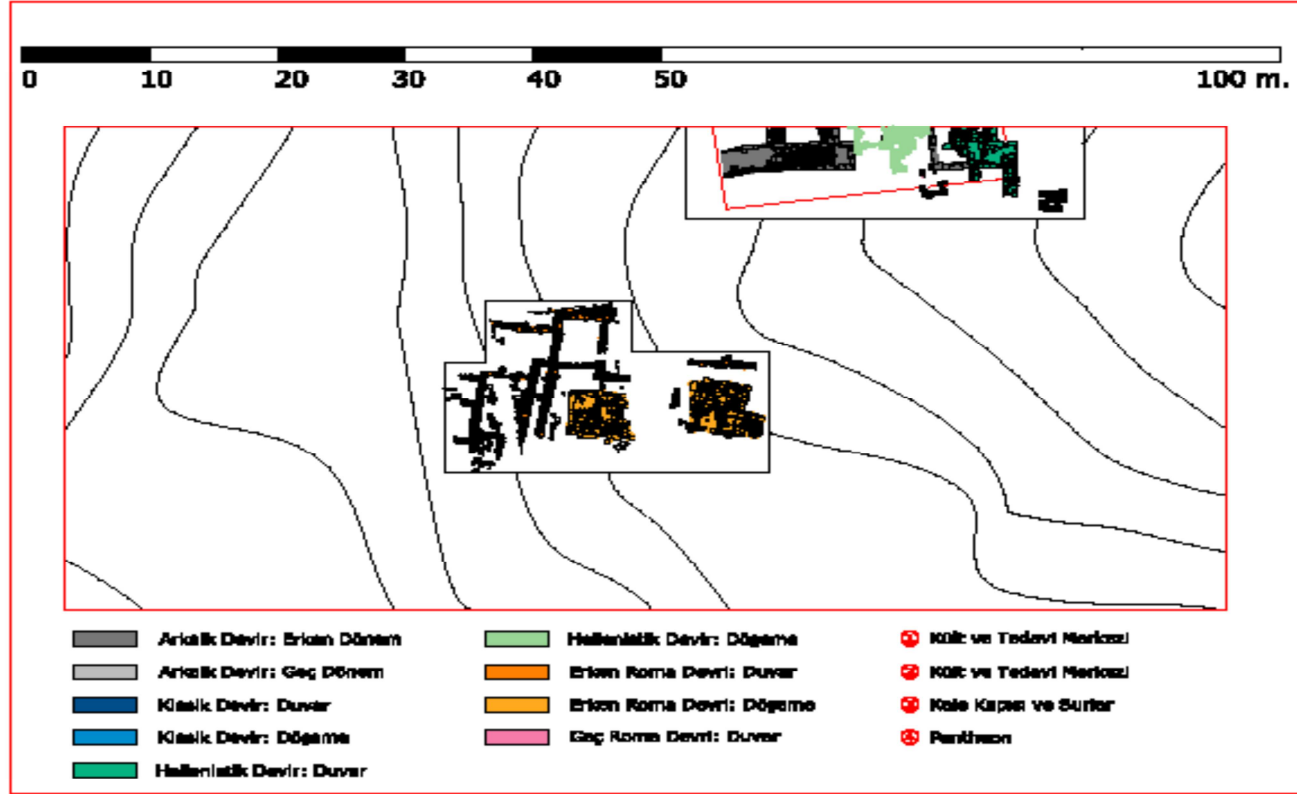
Akropolis'de bugüne kadar gün yüzüne çıkarılmış olan dini karakter gösteren bir yapı da tepenin en yüksek noktasında yer alan "Hera/Kybele Kutsal Alanı ve Tapınak"tır. Burada yapılan kazılar, alanın İ.Ö. 3. Bin'den itibaren iskan gördüğünü göstermektedir. Akropolis'in bu kısmı İ.Ö. VII. yy.'dan itibaren dini bir hüviyete kavuşarak "Kutsal Alan" olarak kullanılmaya başlanmıştır (Atik 2006: 65)(Lev. 4).

Burada bulunmuş pişmiş toprak kap parçalarından ve pişmiş toprak figürinlerden alanın İ.Ö. VII, VI ve V. yy'larda da yani Arkaik Dönem içinde aynı işlevi gördüğü saptanmaktadır (Atik 2006: 65).

Arkeolojik kazılardan gelen bilgilere göre İ.Ö. IV. yy. içindeyse alan mimari olarak iki veya üç sefer farklı bir biçimde yine dinsel amaçlı olarak düzenlendiği saptanmıştır (Atik 2016: baskıda). Bu devirlerde de kullanılan mimari malzemenin temeller için taş duvarlar ve üst yapı da ise kerpiç olduğu saptanmıştır.

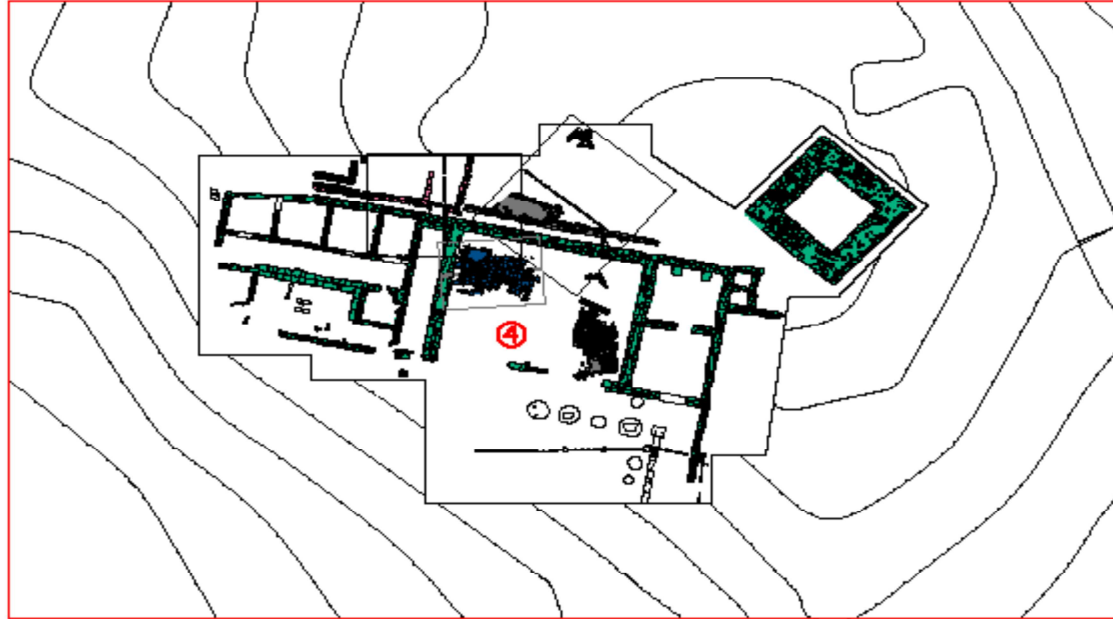
Dinsel alanda, İ.Ö. II.'da, Kral II. Mostis zamanında büyük bir tapınak inşa edilmiştir. Tarihleme tapınağın arka duvarının ortasına yakın bir yerde döşemenin altında bulunan II. Mostis'e ait 13 adet adak sikkesi sayesinde yapılmıştır (Atik 2016: baskıda).

Kutsal Alan'ın ana mekanı olan tapınak 18 x 11 m. boyundadır. Tapınağın üst yapısı ahşap direklerle taşınmaktadır.

Lev. 3 Heraion Teikhos. "Kült ve Sağlık Merkezi". Genel Plan.

0 10 20 30 40 50 100 m.

■ Arkaik Devir: Erken Dönem	■ Hellenistik Devir: Döğeme	⊕ Kilit ve Tedavi Merkezi
■ Arkaik Devir: Geç Dönem	■ Erken Roma Devri: Duvar	⊕ Kilit ve Tedavi Merkezi
■ Klasik Devir: Duvar	■ Erken Roma Devri: Döğeme	⊕ Kale Kögesi ve Surlar
■ Klasik Devir: Döğeme	■ Geç Roma Devri: Duvar	⊕ Pantheon
■ Hellenistik Devir: Duvar		

Lev.4 Heraion Teikhos. "Hera/Kybele Kutsal Alanı ve Tapınak". Genel Plan.

Heraion Teikhos kenti Kale Kapısı (Lev. 5)

Heraion Teikhos antik kentinde yapılan arkeolojik kazılar 2000, 2001 ve 2004 yıllarında Akropol'ün Kuzey Kapısı olarak da adlandırılan kale kapısını da kapsayacak biçimde gerçekleştirilmiştir (Atik; Işın 2006: 49).

Bu kazı dönemlerinde elde edilen bulgulara göre yapıda İ.Ö. 6yy'dan İ.S.3.yy'a kadar olan dönemi kapsayan değişik karakter yapısına sahip üç (3) değişik inşa evresi gözükmemektedir (Lev.6). Bu evreler;

- İ.Ö. 6. yy. (Lev. 7)
- İ.Ö. 4-2. yy (Lev. 8)
- İ.S. 3. yy'dır. (Lev. 9)

Kapı, doğu ve batıda iki dikdörtgen kulesi olan, Akropolü yarım daire şeklinde sararak sahilde sonlanan surlara bitişiktir.

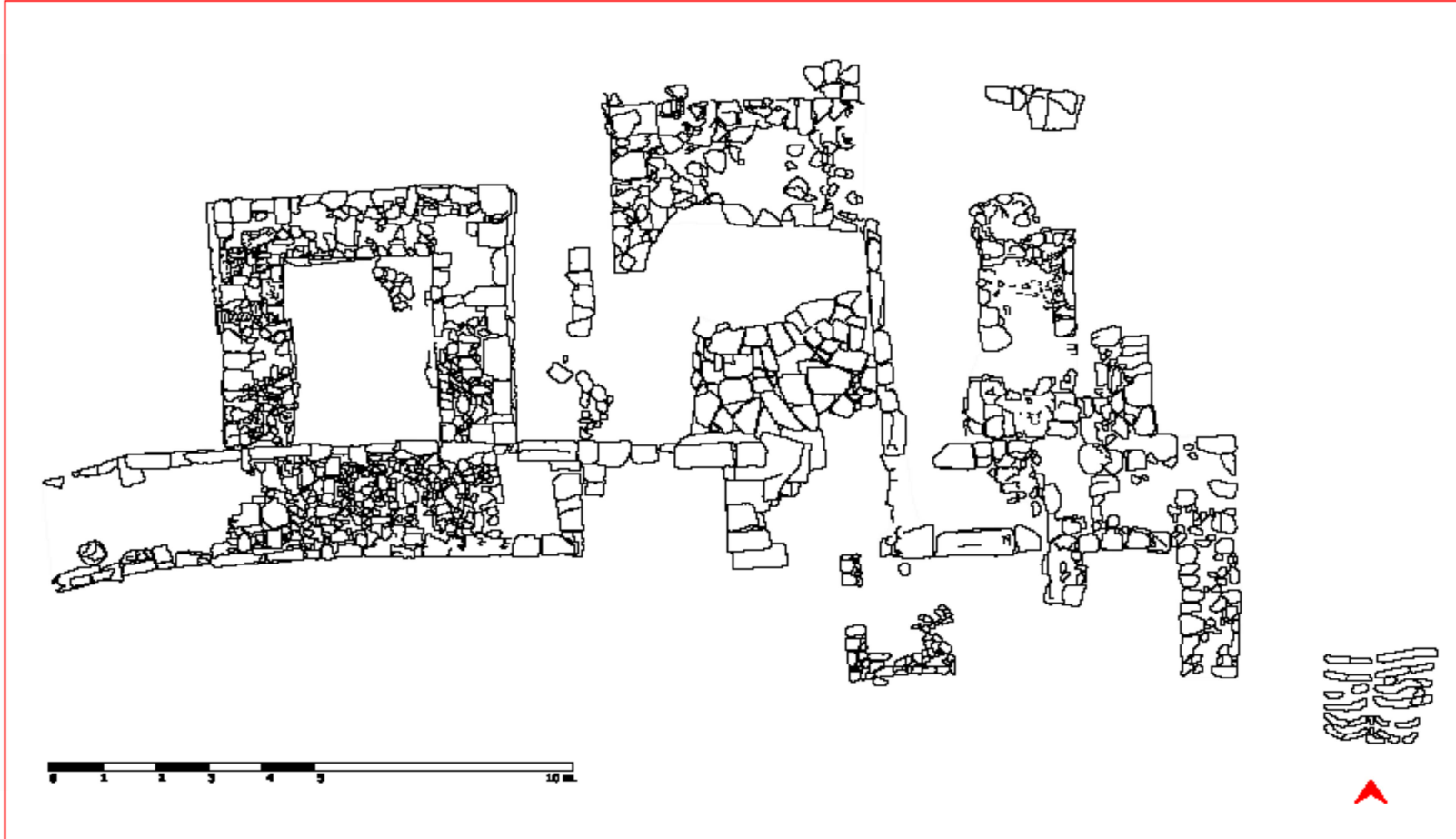
Kapı ve kapının kulelerine bitişik olan surlar, sandık duvar tekniğinde (2.5 m genişlik) yapılmış olup, cephe duvarları harçsız olarak, farklı büyüklükteki kesme taşlarla örülmüştür. Dolgu malzemesi ise moloz taştır. Surlar ve kulelerin üst kısımlarının kerpiçten olduğu da kazı çalışmalarıyla tespit edilmiştir (Atik 2016: baskıda) (Atik-Işın 2006: 49).

Batı kulesinin güney ve doğu duvarı ilk yapım evresine aittir. Kuzey duvarı bir yıkımdan sonra yenilenmiştir batı duvarı ise kuzey duvarından da sonra yenilenmiş olup, kötü işçilik görülmektedir.

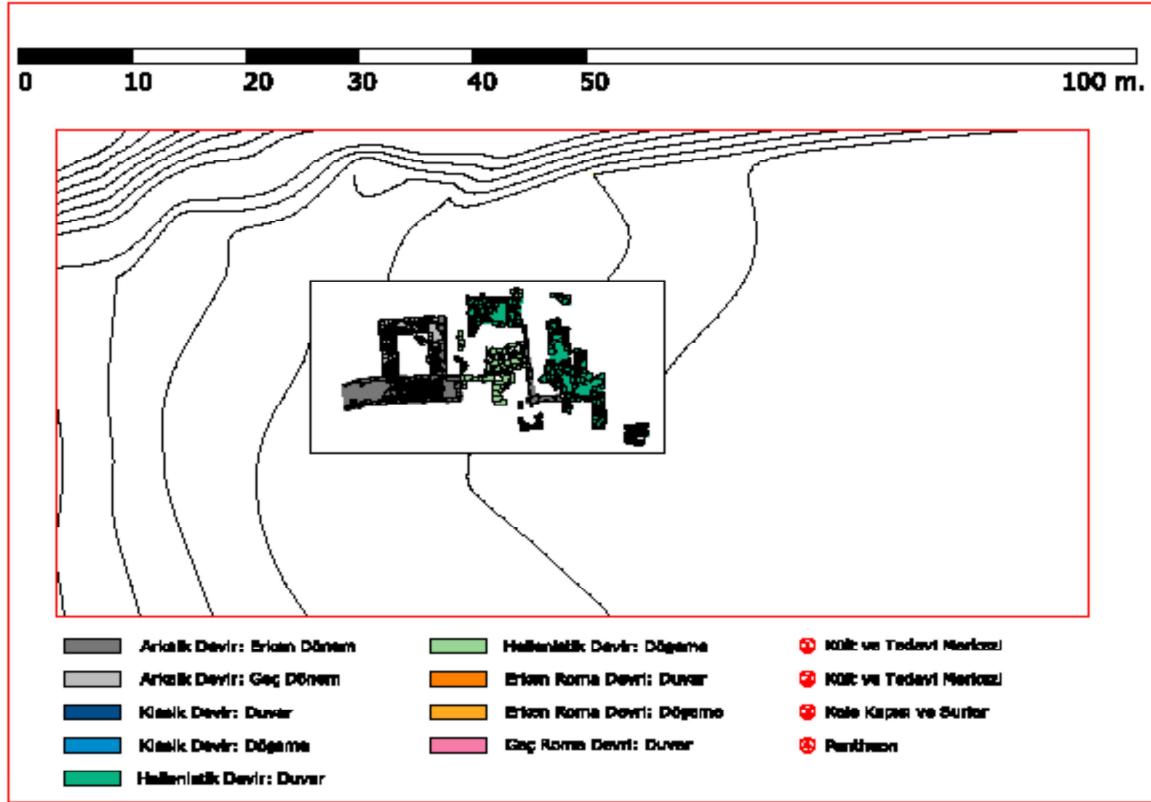
Doğu kulesinin batı ve güney duvarı ilk yapım evresine ait olup, doğusu tamamen tahrip olmuştur

Kapının girişine, girişi kontrol altında tutmak için, kulelerin önüne doğu-batı doğrultusunda, kireçtaşından yaklaşık 2.5 m.lik bir sandık duvar örüldüğü, girişin batı tarafında dar bir geçit bırakıldığı görülmektedir. Doğu tarafta, sur duvarı Hellenistik devire tarihlenen Tümülüs mezarların yapıldığı dönemde, doğu yönünde kaldırılmış, dar bir duvarla güneye yönlendirilmiştir.

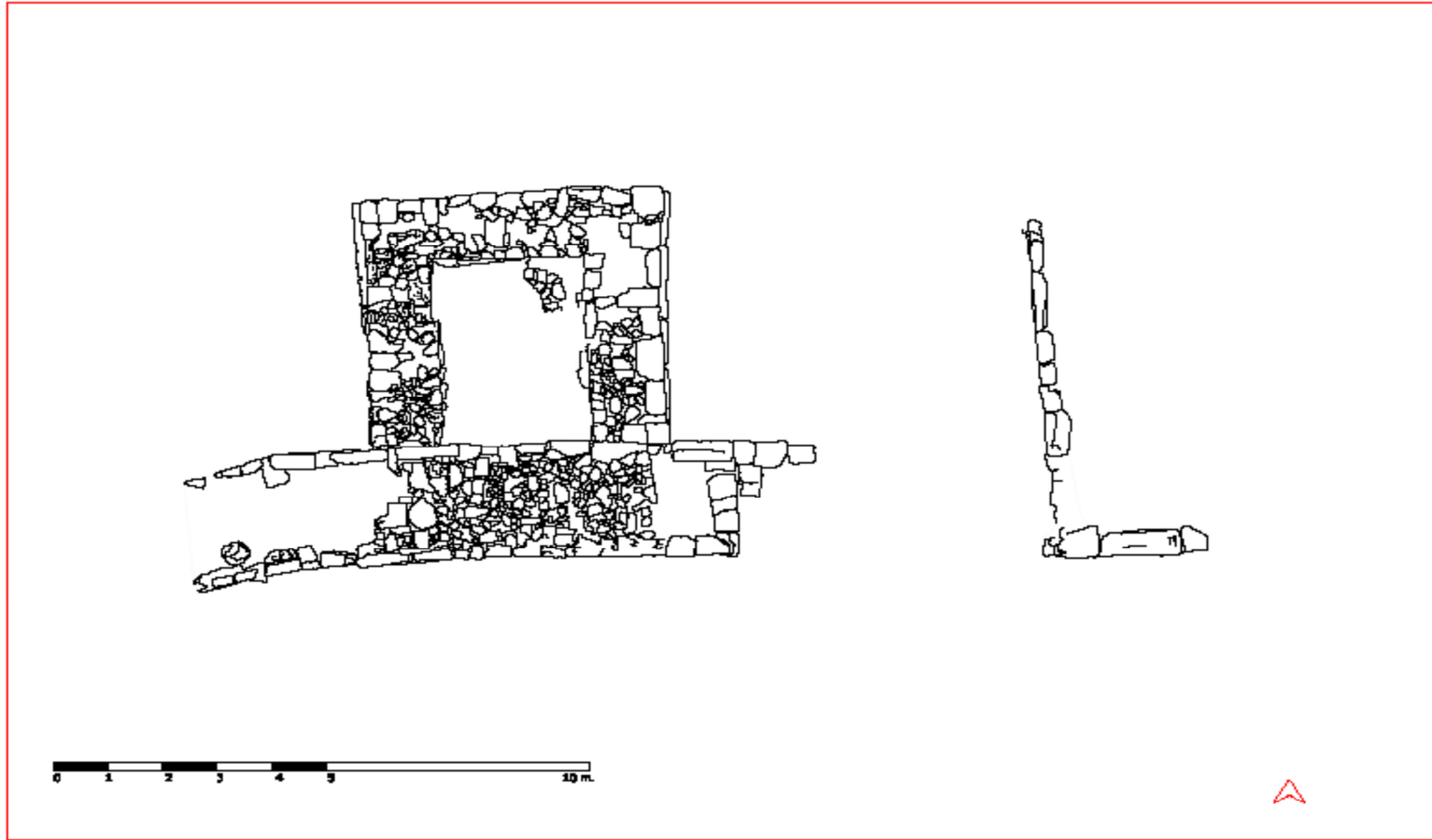
Kulelerin tarihlendirilmesi; buradaki kazılarda gün yüzüne çıkmış olan kulelerin önünde farklı dönemlerdeki savaş zamanlarından kalma kurşundan sapan taneleri (İ.Ö. VI. yüzyıl), tunçtan oklar (İ.Ö. V. yüzyıl) ve mızrak uçlarıyla ve Kale kapısının civarında ele geçen sikkeler aracılığıyla yapılmaktadır (Atik 2016: baskıda).

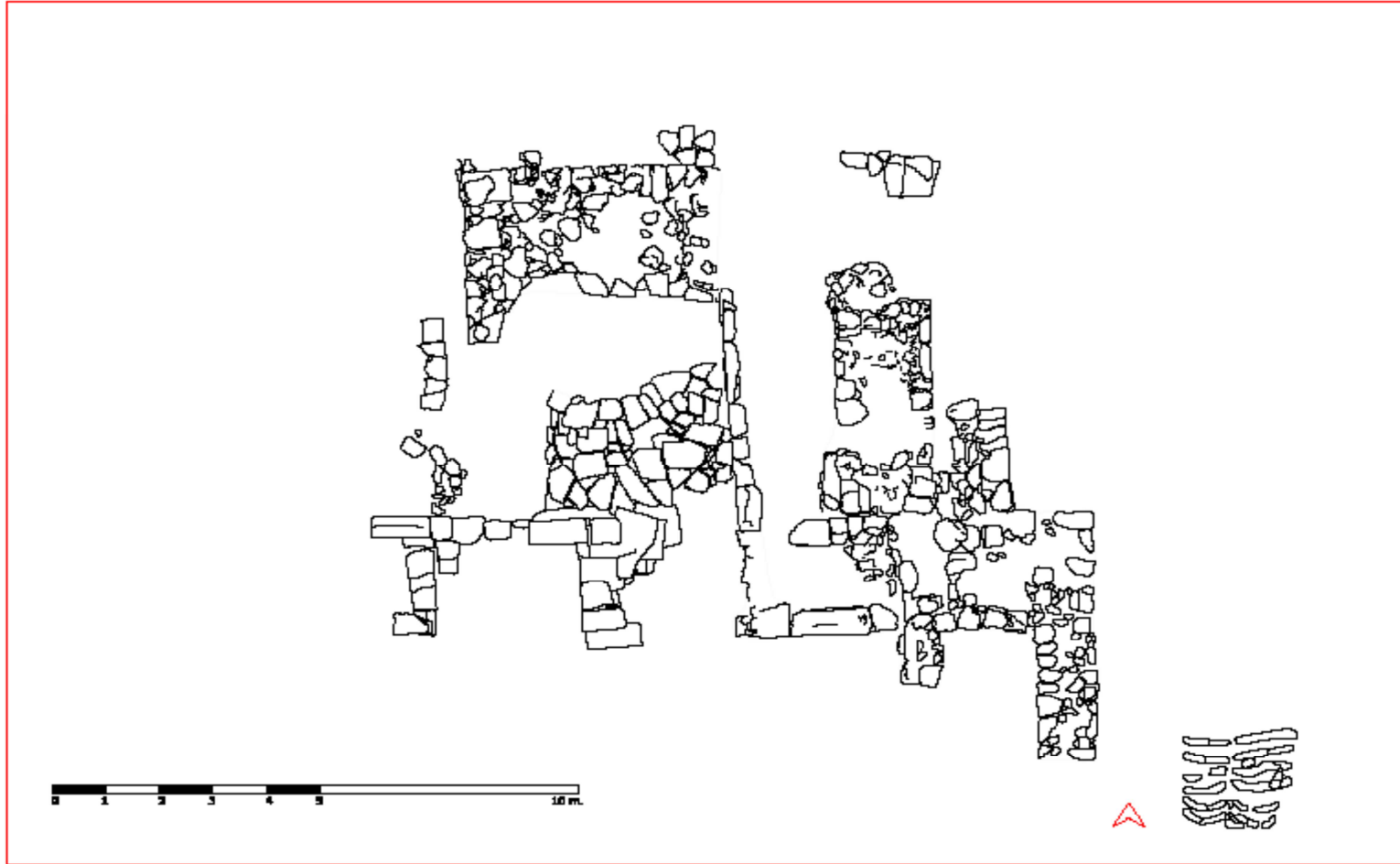
Lev.5 Heraion Teikhos. "Kale Kapısı". Genel Plan.

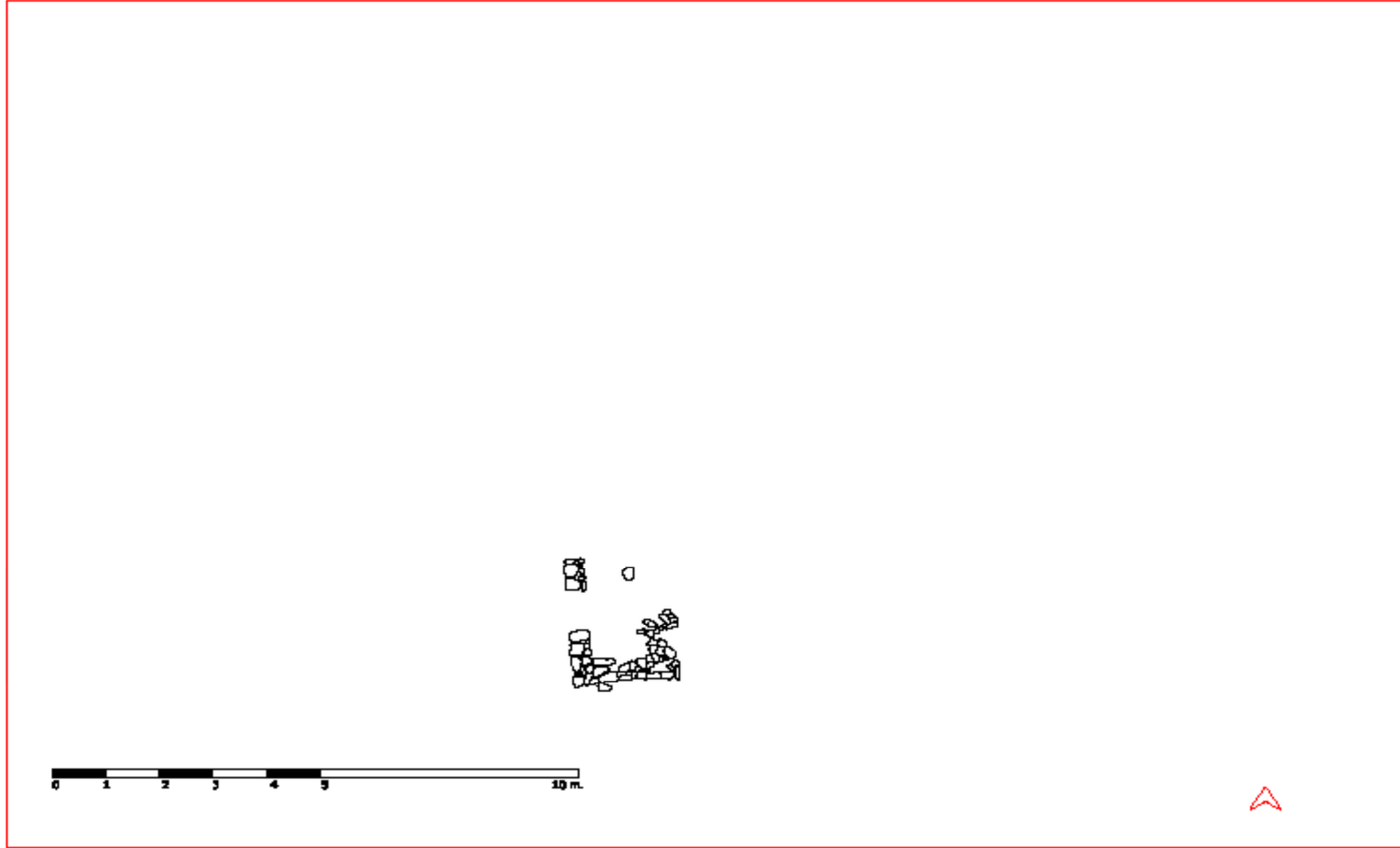
Lev.6 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. Genel Plan. Dönemler.

Lev. 7 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. İ.Ö. 6. yy.

Lev. 8 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. İ.Ö. 4-2. yy eklemeleri

Lev. 9 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. İ.S. 3. Yy. eklemeleri

Bulgular Tartışma ve Sonuç

Projenin safhalarında; yukarıda verilen dönemleri kapsayan inşa evrelerinin her birinin birbirlerinden bağımsız olarak ele alınması amaçlanmıştır. Bu nedenle inşa dönemlerine göre mimari/arkeolojik analogik bir inceleme antik kentin diğer yapıları da göz önüne alınarak yapılmıştır. Bu incelemenin sonuçları; Chersonesos Trakyası (Gelibolu Yarımadası), Nestos'tan (Mesta Karasu Nehri-Doğu Makedonya) Hebros'a (Meriç Nehri) kadar olan alanın yanı sıra Propontis (Marmara Denizi) Trakya'sını içine alan Antik Thrakia bölgesinin bütününde yer alan ve aşağıda listesi verilen antik kentlerde bulunan ve bilinen örneklerle karşılaştırılması planlanmıştır. Bu listede yer alan yerleşmelerin Heraion Teikhos'ta yer alan yapıya yapacakları katkının söz konusu kentlerde yapılan arkeolojik çalışmaların azlığı sebebiyle sınırlı olduğu yapılan kütüphane çalışmalarıyla saptanmıştır. Bununla beraber Trakya'daki Arkaik-Klasik Dönem'de yapılan inşaat faaliyetlerinin zenginliğini göstermesi bakımından ilginçtir. Bu yüzden aşağıda bir liste halinde verilmesi uygun görülmüştür.

Savunma Duvarı'na Sahip (Tarihlenebilen) Trak Kent ve Yerleşimlerinin Listesi. (Hansen-Nielsen 2004'den alınmıştır)

Chersonesos Trakyası

Alopekonesos, *Sur duvarları mevcut* İ.Ö. 360/59,
Elaious, *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.411, İ.Ö. 360/59
Krithote, *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.360/59
Sestos, *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.479/8, İ.Ö. 394, 365

Trakya: Nestos'tan Hebros'a kadar

Abdera *Liman* İ.Ö. VII. yy-İ.Ö. V. yy., *Yerleşim* (farklı bölgede)
İ.Ö. IV. yy. ortası
Dikaia *Yerleşim* İ.Ö. IV. yy
Drys *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.375
Mesambria *Sur duvarları mevcut* İ.Ö. 480
Stryme *Akropolis?* İ.Ö. V. yy- İ. Ö. IV yy. ortası

Propontik Trakya

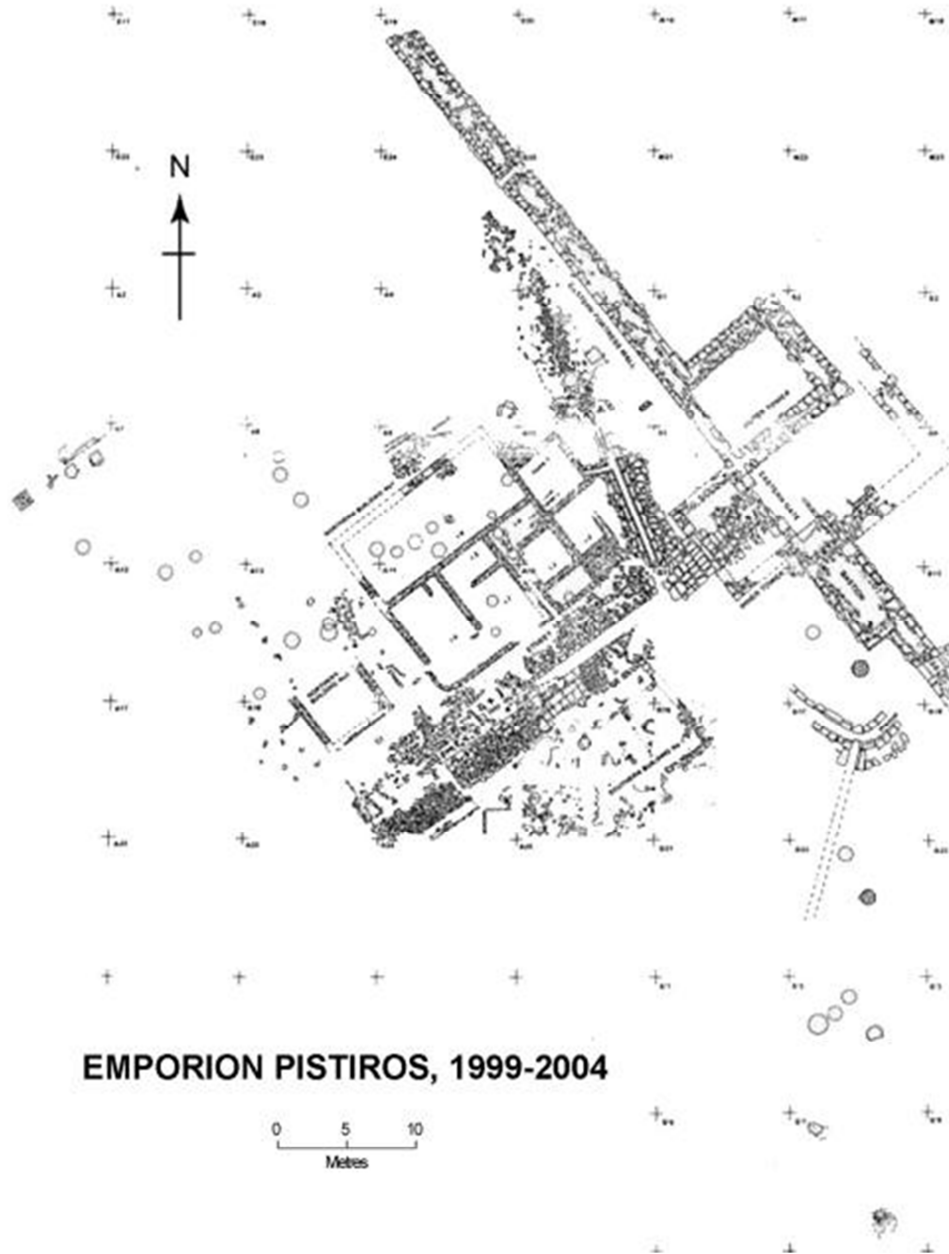
Bisanthe *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.410
Byzantion *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.478/7, İ.Ö.409/8, İ.Ö.357/6, İ.Ö.340
Daminon Teikhos *Sur duvarları mevcut* Geç İ.Ö. V. yy, İ.ö. IV. Yy.
Heraion Teikhos *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.352
Neapolis *Sur duvarları mevcut* İ.Ö. IV. Yy. ortası?
Perinthos *Akropolis* İ.Ö. V. yy, *Yerleşim* İ.Ö. V. yy, *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.399, İ.Ö.340
Selymbria *Sur duvarları mevcut* İ.Ö.408, 403, İ.Ö.340
Serrion Teikhos *Sur duvarları mevcut* İ.Ö. V. yy, 346

Bu karşılaştırma sonucunda; Heraion Teikhos Antik Kenti'nde yer alan Akropol Kale kuzey Kapısı'nın inşa evrelerinde kimlerden ve nerelerden nasıl etkilenildiği veya yapının kimleri nasıl etkilediği bunun yanı sıra yapım aşamasındaki teknik/malzeme farkları daha da belirgin olarak açığa çıkartılması amaçlanmıştır.

Arkeolojik açıdan yukarıda verilen kentlerin fazla bir bilgi sunamaması Heraion Teikhos Akropol Kapısı'nın Bulgaristan'da bulunan bir Ticaret Merkezi (Emporion) Pistiros'ta bulunan 'Doğu Kapısı' ile karşılaştırılmasını gerekli kılmıştır.

Pistiros Antik Ticaret Merkezi (Emporion) (Lev. 10) İ.Ö. V. yy. in üçüncü çeyreğinde Taşoz, Kuzey Ege sahillerinde yer alan Maroneia ve hangi Apollonia olduğu tartışma konusu olan Apollonia vatandaşları tarafından bir ticaret istasyonu (Emporion) olarak Maritsa Nehri Vadisi'nde günümüzde Bulgaristan'ın Vetren kentinin yer aldığı bölgede kurulmuştur. Atina Konfederasyonu'nun üyeleri olan bu üç kentte Emporion Pistiros'u kurarken kendi ticari politikalarını ön planda tutmuşlardır. Atina, İ.Ö. 463 yılında, o döneme kadar Taşoz'un elinde olan Pangaion Altın Madenleri'ni ele geçirmek için girişimlerde bulunmaya başlamış ve birçok çabadan sonra İ.Ö. 437 yılında Trakya madenlerinin kontrolü için son derece önemli olan Strymon (Struma) ağzında Amphipolis Antik Kenti'ni kurmayı başarmıştır (Bouzek 2010: 228).

Emporion Pistirus coğrafi olarak son derece önemli bir yerde kurulmuştur. Doğu-Batı yönünde giden yolların üzerinde olmasının yanı sıra Odrysi Krallığı'nın da hemen sınırındadır ve olasılıkla da Hebros (Maritsa-Meriç) Nehri'nin de kuzeydeki son limanıdır (Bouzek; 2010:229) .

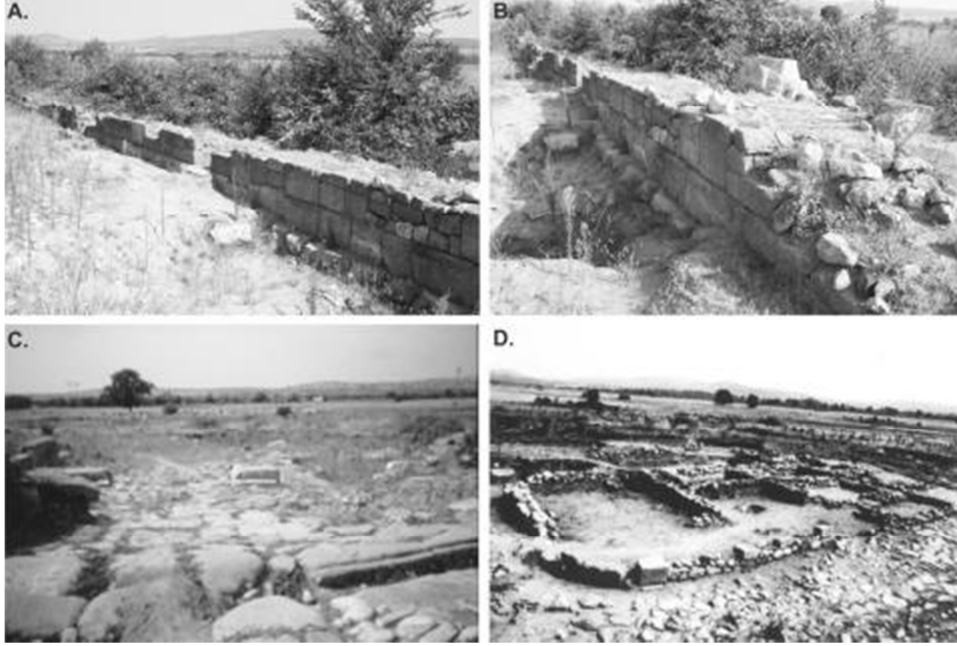
Lev. 10. EMPORION PISTIROS. Adjiyska Vodenitsa'daki kazı bölgesi. Doğu Girişi Savunma Duvarları ve Doğu-Batı yolu. Bouzek *et al.*, 2007'den sonra.

Emporium'da yapılan kazılarda (Lev. 11) üç farklı kronoloji tespit edilmiştir. Bunlar:

- 1) İ. Ö. V. yy. ın üçüncü çeyreğinden İ.Ö. IV. Yy.ın ilk çeyreğine kadar olan dönem. Bu dönemde Emporium'un kuruluşu gerçekleştirilmiş ilk caddelerin döşemeleri yapılmış, drenaj sistemi oluşturulmuş ve en önemlisi de bir savunma duvarı inşa edilmiştir.
- 2) İ.Ö. IV. yy.ın ilk çeyreğinden İ.Ö. IV. yy.ın sonuna kadar olan dönemde yerleşme planı tekrar inşa edilmiş, Odrysi Kral I. Kotys Dönemi'nde Vetren

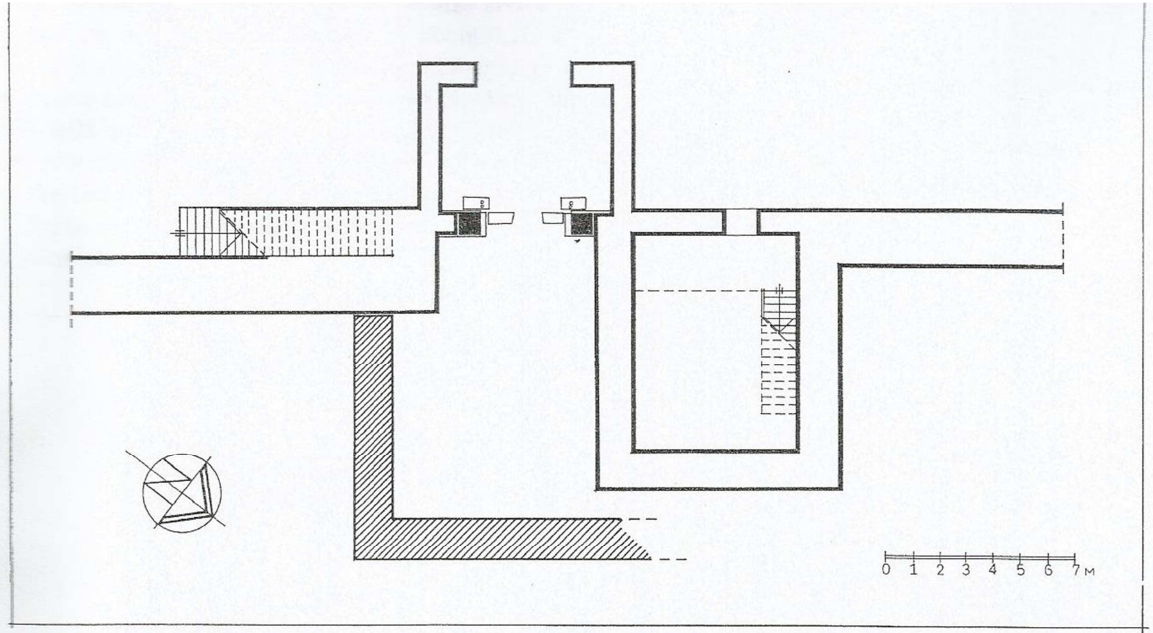
Yazıtı'nda dan anlaşıldığı üzere Pistiros ve Emporium'unun statüsü belirlenmiştir.

- 3) İ.Ö. III. yy.dan İ.Ö. II. yy.ın başına kadar olan dönem. Bu dönemde Pistorius III. yy.da Keltler (İ.Ö. 278/279) tarafından yakılmış ve yok edilmiştir. Alan İ.Ö. II. yy'da bir maden üretim merkezi haline gelmiştir (Domardzki1996: 30)

Lev. 11. – Kazılmış Alanlar (A, C) Savunma duvarları (A, B), Doğu Kapısı ve yol (C), Yerleşmenin içinde Doğu Kapısı'ndan hemen sonra yer alan (No 1) ev ve yol (D). Bouzek *et al.*, 2007'den sonra.

Doğu Kapısı (Kolarova 1996: 35-43), (Bouzek 1996: 44), (Bouzek 2010: 228-229)(Lev. 12)

Lev. 12. Kale Kapısı'nın planı (Kolarova 1996: 36)

İ. Ö. V. yy.'da Pistiros'a doğu yönünden yaklaşan bir kişi önce bir kule ve hemen yanı başındaki kapıyı görüyordu (Lev. 13). Heraion Teikhos'a gelen bir kişi ise batı ve doğu kulelerinin silüetini görmekteydi. Pistiros'taki yapılar Kuzeydoğu-Güneybatı ekseninde, Heraion Teikhos'takiler ise doğu-batı ekseninde uzanmaktadır. Pistiros'ta Kale Kapısı, birbiriyle kesişmeyen fakat paralel olarak uzanan iki savunma duvarının bir kapı aracılığıyla birbirine bağlanmasından oluşmaktadır. Aynı şey Heraion Teikhos'taki kapı içinde söylenebilir. Pistiros'ta planın merkezini dikdörtgen bir kule gibi gözükken Kapı oluşturmaktadır. Bu yapının iç ölçüleri 6.29 m. ve 4.75 m. dir. Duvar kalınlıklarıysa 0.90 cm.dir. Büyük olasılıkla bu kapı aynı zamanda bir "iç kule" işlevi de görmüştür. Kapının çift kanatlı ahşap olduğu yine Kolarova tarafından ileri sürülmektedir. Eşik taşında kapının iki kanadının yatak izleri bulunmuştur. Heraion Teikhos Kale Kapısı'nda da kapı kanatlarının hareketini sağlayan tunçtan bir zıvana da in situ olarak ele geçirilmiştir (Atik; Işın 2006: 49).Pistiros Doğu Kapısı'nda giriş köşe taş bloklar arası 2.96 m.dir (Bouzek 1996: 44). Bu "iç kule"nin güneybatısında iç ölçüleri 7.68 n. 5.92 m. ölçülerine sahip ve duvarın dışına doğru sarkmış büyük bir dikdörtgen kule yer almaktaydı. Bu kule hemen karşısında yer alan geniş sur duvarıyla beraber kapıya girişi imkânsız hale getirmekteydi. Söz konusu bu iki yapının üst kısımları olasılıkla keresteyle güçlendirilmiş kerpiçten oluşmaktaydı (Bouzek 2010: 228) ki aynı şey Heraion Teikhos'ta ki yapı içinde ileri sürülebilir. Bouzek tahmini duvar yüksekliğini yaklaşık 7 m. olarak vermektedir. Kolarova ise 6.20 m. olarak hesaplamaktadır (Kolarova 1996: 40). Yine Kolarova'ya göre yapının temelleri yığma taştan yapılmıştı ve orthostatlarla desteklenmiştir (Kolarova 1996: 40). Orthostat genelde açık bir biçimde güçlendirilmesi gereken kule ve burçların dış köşelerinde kullanılıyordu. Bu orthostatlar duvarın içine doğru uzanan, geniş

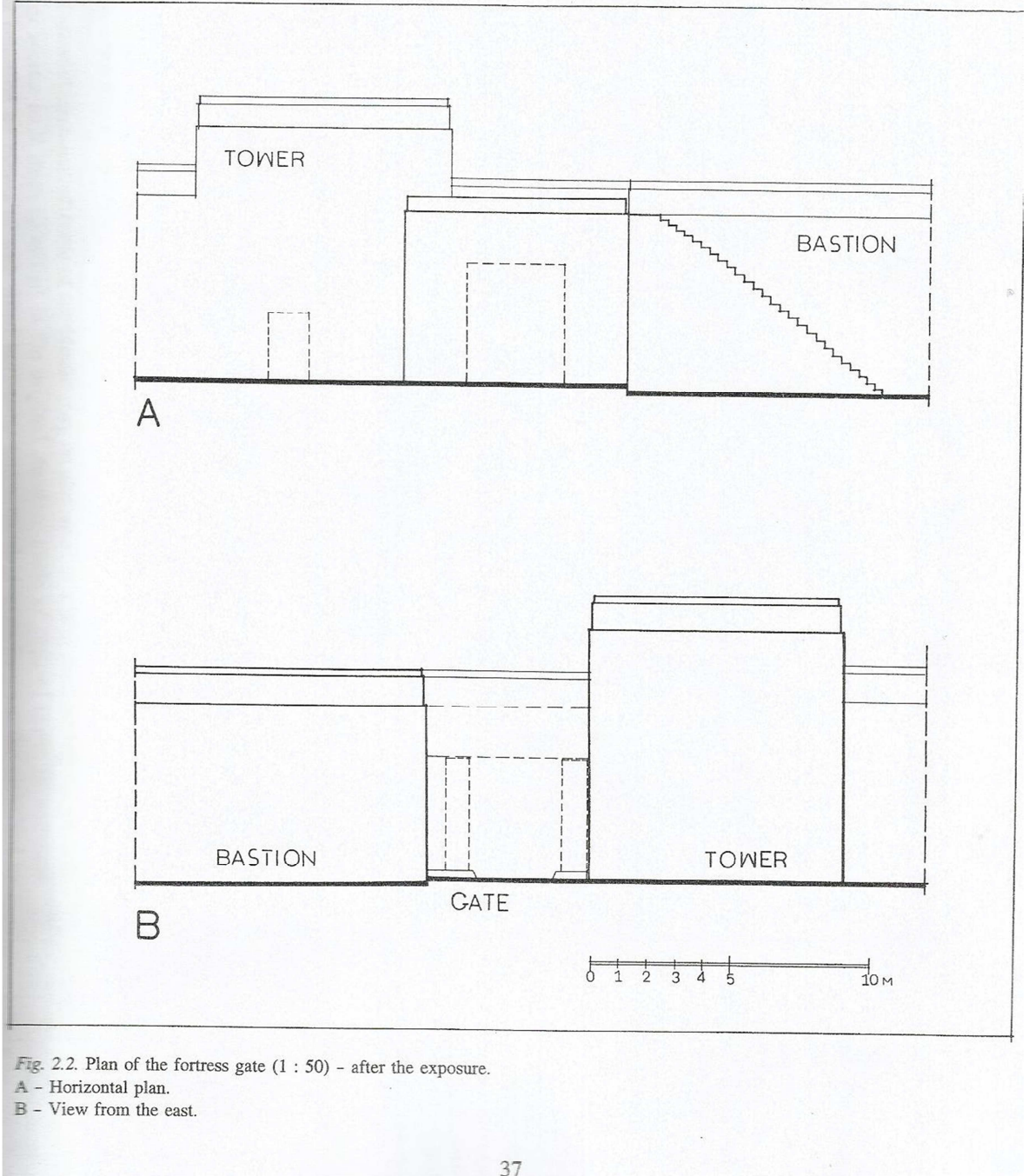
oyulmuş yüzleri bulunan büyük yassı taş levhalardır. Bu derecede büyük levhaların kullanılmasındaki amaç; örtüşen derzlerin birbirlerine daha iyi tutturulmasını sağlamaktır ve eski bir inşa tarzı olan poligonal inşa tekniğini işaret eder. Bu da yapıya daha eski bir yapı hüviyeti vermektedir. Heraion Teikhos'daki Kapı Yapısında yukarıda da işaret edildiği gibi kapı ve kapının kulelerine bitişik olan surları, sandık duvar tekniğinde (2.5 m genişlik) yapılmış cephe duvarları harçsız olarak, farklı büyüklükteki kesme taşlarla örülmüştür. Dolgu malzemesi ise moloz taştır. Surlar ve kulelerin üst kısımlarının kerpiçten olduğu da kazı çalışmalarıyla tespit edilmiştir (Atik 2016: baskıda) (Atik-Işın 2006: 49). Burçlarda ve kapının üst galerisinde duvarın savunucularını rahat hareket kabiliyeti sağlayan bir yol olmalıdır. Aynı şekilde şehrin iç kısmında duvar yüzüne bakan alanda da bu işlevi gören patikalar vardır. Bu özellikler aynı şekilde Amphipolis'de de bulunmuştur (Bouzek 2010: 228).

Kolarova ve Bouzek yapıyı İ.Ö. V. yy'ın üçüncü çeyreğine tarihlemektedirler (Bouzek 1996: 44). Yapının inşa tekniği ve planı Kuzey Ege kentlerini özellikle de Taşoz ve Amphipolis'i düşündürmektedir. Ayrıca Nebettepe'nin ilk evresi de Pistiros'un Sur Kapısının ilk evre mimarisiyle karşılaştırılabilir (Bouzek 1996: 44).

Yapının ikinci evresinde (Kolarova 1996: 40) ise Büyük dörtgen kulenin yerini kapının hemen önünde yer alan bir iç avlu almıştır. Bu yapının anıtsal özelliğini yok etmekle beraber Emporion'un içinde yer aldığı ekonomik durumda göz önüne sermesi açısından ilginçtir. Bu evre İ.Ö. IV. yy'a tarihlenmektedir. Heraion Teikhos örneğinde yukarıda da belirtildiği üzere hemen kapının girişine, girişi kontrol altında tutmak amacıyla hemen kulelerin önüne doğu-batı doğrultusunda, kireçtaşından yaklaşık 2.5 m.lik bir sandık duvar örüldüğü, girişin batı tarafında dar bir geçit bırakıldığı görülmektedir. Doğu tarafta, sur duvarı Hellenistik devire tarihlenen Tümülüs mezarların yapıldığı dönemde, doğu yönünde kaldırılmış, dar bir duvarla güneye yönlendirilmiştir. Burada da Heraion Teikhos Antik Kenti'nin boyut olarak küçüldüğü de tahmin edilebilir.

Pistiros Doğu Kapısı'nının üçüncü evresinden herhangi bir kalıntı kalmamakla beraber bu devreden olması muhtemel bir blok işleniş biçimi bakımından II. Philip veya hemen sonrasına Samothrace örnekleri baz alınarak verilmektedir (Bouzek 1996:45).

Heraion Teikhos Kale Kapısı'na ise I. S. III. yy'da işlevi tam olarak anlaşılamayan bir duvar eklenmiştir. BU dönemde Kale Kapısı işlevini kaybetmiş haldeydi (Lev.9)..

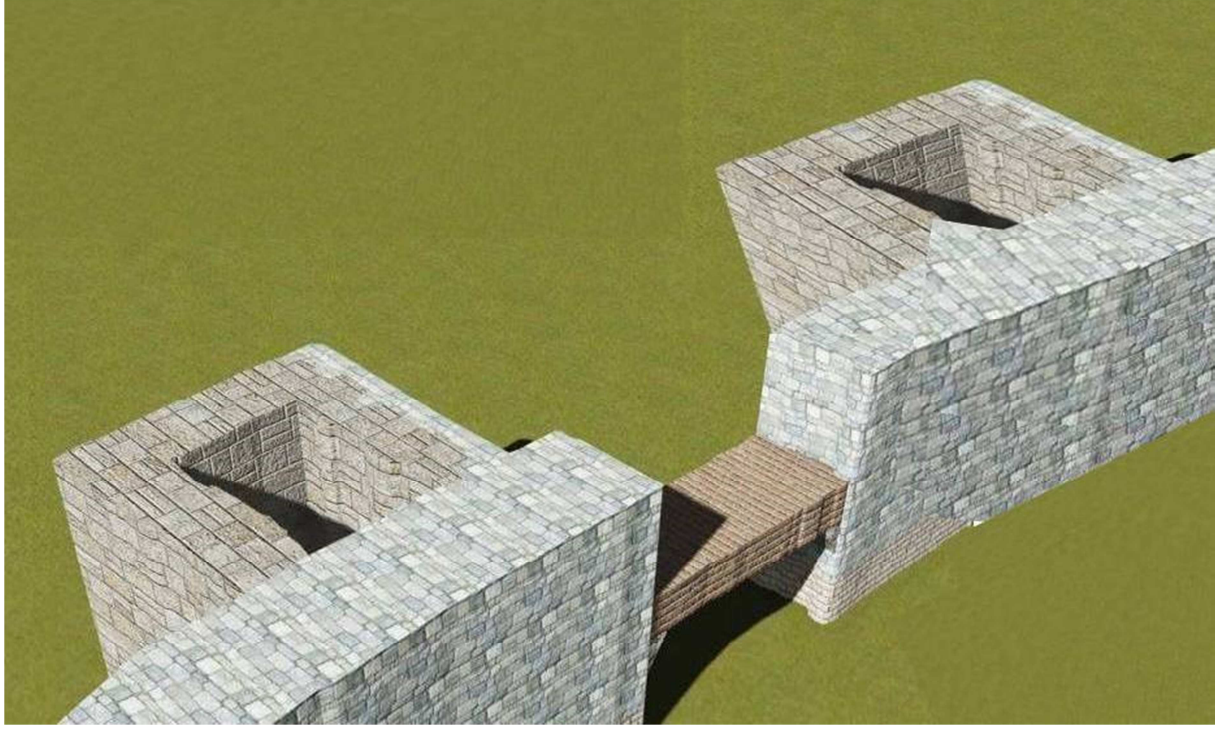
Lev.13 Kapı Planı

a-Yatay Plan

b- Doğu'dan Görünüş (KOLAROVA 1996: 37)

Heraion Teikhos Kale Kapısı için 3D (boyutlu) örneklemeler yapılmıştır. Bu örneklemeler için ara yüzü diğer 3D programları kadar karmaşık olmayan Sketch-up programı kullanılmıştır. Bu programda yer alan el çizimi görünümü özellikle bu programın tercih edilme sebeplerinden biridir. Bu programlarda oluşturulan örneklemeler de auto cad programı aracılığıyla dijital veriye döndürülmüş olan kazı

Çizim ve planları kullanılmıştır. Aşağıda bu program aracılığıyla oluşturulmuş iki adet 3D denemesi verilmektedir. llemelerde Heraion Teikhos Kale Kapısı'nın ölçüleri yanı sıra Pistiros Doğu Kapısı lleri de göz önüne alınmıştır.

Lev. 14 Heraion Teikhos. Kale Kapısı. Güneybatıdan Kuzeydoğuya Sit içinden bakış.

KAYNAKÇA

Sevin V. , Kuzey Marmara Kıyı Şeridinde Yapılan Yüzey Araştırmaları, IX. Türk Tarih Kongresi, Cilt I, Ankara (1986), 549-552.

Taşlıklioğlu Z., Trakya'da Epigrafya Araştırmaları I, İstanbul, 1961, 1 vd.

Taşlıklioğlu Z., Trakya'da Epigrafya Araştırmaları II, İstanbul 1971, 1 vd.

Sayar M. H., Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları, T.C. Kültür Bakanlığı VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı (18-23 Mayıs 1989) Antalya, Ankara 1990, 211-217

Kolarova V., Studies on the Section of the Emporion's Fortification, as Discovered by the End of 1994, PISTIROS, I, Excavations and Studies, ed. Jan Bouzek, Mieczyslaw Domaradzki, and Zofia H. Archibald (Prague: Charles University) 35-42, 1996.

Bouzek J., The Position of the Pistiros Fortification in the Development of the Ancient Poliorcetics and Stonecutting Techniques, PISTIROS, I, Excavations and Studies, ed. Jan Bouzek, Mieczyslaw Domaradzki, and Zofia H. Archibald (Prague: Charles University) 43-46, 1996.

Domaradzki M., An Interim Report on Archaeological Investigations at Vetren-Pistiros, 1988-1994., PISTIROS I, Excavations and Studies, ed. Jan Bouzek, Mieczyslaw Domaradzki, and Zofia H. Archibald (Prague: Charles University), 30-31, 1996.

Hansen, M. H; Nielsen T.H., An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation, Oxford University Press 2004, 1389.

Atik, N., Tekirdağ/Karaevlialtı, Antik Heraion Teichos, Uluslararası I. Keşan Sempozyumu, (15-16 Mayıs 2003), Keşan, 2006, 63- 69.

Atik, N.; Işın, M.A., Tekirdağ/Karaevlialtı 2000, 2002 ve 2004 Yılları Kazı Çalışmaları Kazıları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı XXVII. Uluslararası Kazı Araştırma Arkeometri Sempozyumu II, (30 Mayıs-3 Haziran 2005) Antalya, Ankara 2006, 47-58.

Bouzek J., The Probable Use of the Area at the Eastern Gate and the Adjoining E-W Street, PISTIROS, IV, Excavations and Studies, ed. Jan Bouzek, Mieczyslaw Domaradzki, and Zofia H. Archibald (Prague: Charles University) 228-229, 2010.

Atik N., Tekirdağ'da Traklar ve Antik Heraion Teikhos Şehri, Arkeoloji ve Sanat 156, 2016 (baskıda)